

MUKÂRİBÜ'L-HADİS

rut, ts. (Dâru ihyâi't-türâsi'l-Arabî), I, 16; M. Murtaza ez-Zebîdî, *Bülgatü'l-erib* (nşr. Abdülfettâh Ebû Gudde), Beyrut 1408, s. 203; Zafer Ahmed et-Tehânevî, *Qavâ'id fi 'ulûmi'l-hadîs* (nşr. Abdülfettâh Ebû Gudde), Beyrut 1392/1972, s. 249, 250; Mücteba Uğur, *Ansiklopedik Hadis Terimleri Sözlüğü*, Ankara 1992, s. 267; Ahmet Yücel, *Hadis İstilahlarının Doğuşu ve Gelişimi*, İstanbul 1996, s. 126; a.m.f., *Hadis İliminde Tenkit Terimleri ve İlgili Çalışmalar*, İstanbul 1998, s. 84, 88, 138; Emin Âşıkutlu, *Hadiste Ricâl Tenkidi*, İstanbul 1997, s. 176.

EMİN ÂŞIKUTLU

MUKARNAS

(مقرنس / مقرنس)

İslâm mimarisinde uygulanan bir geçiş unsuru.

Mukarnes imlâsıyla da yazılan **mukarnas** kelimesi son döneme ait Arapça, Farsça ve Osmanlıca sözlüklerde “kademeli çıkıntıları olan basamaklı çatma tavan; kubbe; bir başlık türü; rengârenk alacalı işleme” gibi anlamlarla karşılanmakta, buna mukabil klasik sözlüklerde yer almamaktadır. *Redhause*'ta halk arasında kullanılan ilmî bir tabir olduğu belirtilen kelimenin Grekçe **korônis** (korniş) kelimesinden Arapçalaştırılarak türetilmiş olduğu kabul edilmektedir (*İA*, VIII, 564; *Eİ²* [İng.], VII, 501). Ancak *The Encyclopaedia of Islam*'da ileri sürülen, kelimenin bir halk tabiri olabileceği görüşü Batı dillerinden türetildiği kabulü ile çelişir ve esasen kelime halk arasında kullanılmamaktadır. Bu durumda mukarnasın, Batılılaşma hareketinin başlarında Batı dillerine ait ilmî terimlerin İslâmî terminolojiye çevrilmesi çalışmalarını sırasında ve özellikle mimarinin “Jugendstil / art nouveau” tarzının etkisinde kaldığı dönemde Almanca **karnies**ten türetilmiş olduğu düşünülebilir. Ayrıca kelimeyi türeten mimarın bunu Arapça'da bir benzerinin bulunduğunu bilmeden yaptığı da söylenebilir. Çünkü klasik Arapça sözlüklerde Osmanlılar'ın da İranlılar'ın da kullanmadıkları, dolayısıyla sözlüklerine almadıkları, eskiden beri bilinen başka bir mukarnes / mukarnas kelimesi daha bulunmakta (Lane, VII, 2519) ve “av şahini / atmacası” anlamına gelmektedir (kelimenin kökeni konusunda ileri sürülmüş farklı görüşler için bk. *SA*, II, 965).

Petekler dizisi ya da hücreler halinde istiflenmiş görüntü veren mukarnas, bulunduğu yerde hem taşıyıcı hem süsleyici işlev gördüğünden statik ve plastik görevleri birlikte üstlenerek diğer formlara göre çok farklı bir özellik taşır. Mukarnas, geometrik bir tasarımın üçüncü boyuta aktarılmış bir uygulaması olduğu için ışık-

İsfahan Cuma Camii'nin batı eyvanındaki mukarnas uygulaması

gölge oyunları ile soyut anlamlara açılabilen, bu sebeple de görünüş olarak müslüman sanatçının tasviriden uzak duran anlayışına cevap veren bir buluştur. Düz yüzeylerde olduğu kadar taçkapı ve mihrap kavsaralarında sıkça karşılaşılan bu unsur, mimari bünyeye bağlı biçimde yapım sırasındaki teknolojik süreçten doğduğu gibi ahşap ya da alçı malzemenin oyularak şekillendirilmesiyle de bütün içinden ortaya çıkabilir. Her durumda kullanıldığı yere göre genel üslûba katılımı oldukça zengindir.

Mukarnasın boyut değiştirme imkânları çok yönlü olduğundan yalın diziler halinde ilerleyen üçgen ya da prizmatik formlardan teşekkül ettiği gibi içi motif dolgulu hücreler halinde farklı doğrultularda yayılan, hatta bazı türlerinde damla şeklinde sarkıtlar yaparak plastik etkisi artırılmış örnekleri de vardır. Mukarnas işçiliği, denediği çeşitlenmelere göre pek çok durumda üzerinde yer aldığı yapıyı tarihlendiren ya da ülkelere göre yapıya kimlik veren özellikler sunar. Mimaride konsol ya da kemer gibi unsurlara göre taşıyıcı ve görsel işlevleri üstlenmekle birlikte yatay ve düşey doğrultuda zengin imkânlarla üretilebilen, özellikle içbükey dönüşlerde, kubbelerin iç yüzeylerinde, sütun başlıklarını kavrayan konumlarda kolayca uygulanabilmesi, kısacası bir yüzeyden ötekine geçerken sağladığı akışkan doku üstünlüğü mukarnasa bir kullanım rahatlığı getirmiş, geçiş ve dönüş işlevlerini rahatça

sağlaması yanında ahşap, tuğla, taş, çini gibi çeşitli malzemeyle üretilebildiği için Orta Asya'dan Endülüs'e kadar genişleyen bir kültür coğrafyasında uzun süre müslüman mimarlara teknolojik bir üstünlük sağlamıştır.

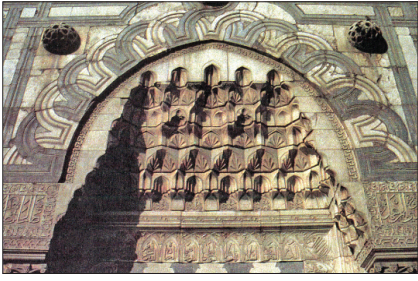
Mukarnasın daha çok İslâm mimarisinde yaygınlık kazanmış olması bu unsurun sadece teknolojik bir çözüme cevap vermediğini, fakat inançlarla örtüşen soyut çağrışımlara da açık bir biçimlenme olduğunu göstermektedir. Doğadaki hiçbir şekle tam olarak benzemeyen, gölge-ışık etkileriyle çağrışım unsurları ortaya koyan mukarnas, İslâm estetiği bağlamında tam anlamıyla zenginleştirici (tezyinî) bir unsurdur. Böylesine güçlü bir etkiyle mimariye katılan bu unsurun kaynağı kesin olarak bilinmemektedir. İlk örnekler konusu tartışmalıdır.

Mukarnasın V. (XI.) yüzyılda Mısır'da ortaya çıktığı, bilinen ilk örneğin Kahire'de 478 (1085) tarihli Cüyüşî Camii'ndeki (Bedr el-Cemâlî Meşhedi) minarede görüldüğü ileri sürülür. Buna göre kırk yıl sonra aynı şehirdeki Akmer Camii'nin cephesinde, niş dolgularında ve köşe elemanlarında tekrarlanmaktadır. Her iki örneğin de Fustat'taki Ebû's-Suûd Hamamı'nda bulunmuş boyalı stuko parçalarla bağlantılı olduğu varsayılır. Ayrıca Kahire ve Asvan'daki bazı türbelerin pandantif kesiminde tekrarlanan bu unsur, Keppel A. Cameron Creswell tarafından “stalaktit pandantif” olarak tanımlanır. Stalaktit sarkıtlı ya da damlalı bir oluşumdur. Mukarnası üçüncü boyuta taşıyan bu oluşum daha ileri bir aşamayı temsil eder, bu sebeple de daha geç tarihlerin ürünü olmalıdır.

Bir başka görüş en erken örneklerin Nişâbur'da bulunduğunu kabul eder. IX ve X. yüzyıla ait bu örnekler yine boyalı stuko parçalardır. İran bölgesinde konut mi-

Hâce Alem Minaresi'nin mukarnasları (yıkılmadan önce)

Konya Karatay Medresesi taçkapisındaki mukarnaslı kavsara

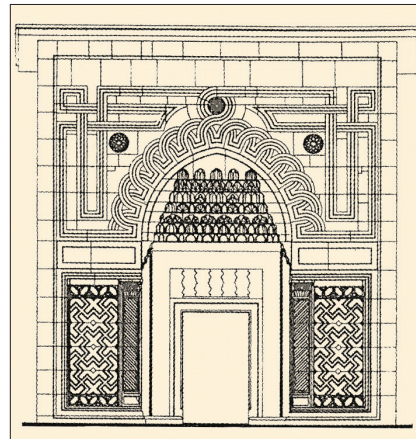
marisine ait olan bu örnekler niş parçaları olarak yorumlanır. Mukarnasın dış mimarideki ilk kullanımı için Mâzenderan'daki 413 (1022) tarihli Laçın Türbesi gösterilirken Sâmerâ'nın kuzeyinde İmam Dur Türbesi'ndeki mukarnaslı kubbenin en eski örnek olabileceği de ileri sürülür. Kısacası mukarnasın XI. yüzyılda Mısır'da doğup Orta Asya'ya doğru yayıldığı kabul edenler olduğu gibi İslâm dünyasındaki merkezî konumundan dolayı Bağdat ve çevresini kaynak olarak kabul edenler de vardır. Ayrıca alçı malzemenin işleme kolaylığı, keser ya da keskiyle ahşap üzerinde çalışan ustaların kolayca elde edebilecekleri sonuçlar olarak mukarnasın malzeme ve teknikle de yakından ilgili olabileceğini düşünenler vardır.

Sâsânîler'den beri İran bölgesindeki anıtsal yapılarda temel malzeme olan tuğla, Ortaçağ İslâm mimarisi sürecinde de zengin uygulamaların konusu olmaya devam etmiştir. XII. yüzyılın başında ele alınan Gülpâyegân Camii'nde mihrap önündeki kubbeye geçiş mukarnaslı tromp örneğinin devâsâ ölçekli bir uygulaması olarak dikkati çeker. Kubbe kasnağında 4 metreye yakın bir geçişle sekizgene dönüştürülen uygulama çıplak tuğla tekniğinin en güçlü mukarnas denemesidir. Esas olarak büyük bir sivri kemer sorunu çözmekte, ancak oluşan derin köşe boşluğu yeniden parçalanarak üstten gelen yük daha küçük birimlerle aşağıya aktarılmaktadır. Bir mihrap kavsarası formu tekrarlanırken tromp yüzeyinden bir kemerle alınan yük duvarlara indirilip farklı mukarnas hücrelerine dağıtılarak dengelenmektedir. Kubbeden gelen tonlarca ağırlığı düşey taşıyıcılara aktaran bu geçiş, yükün büyüklüğünü hissettirmeyecek ölçüde parçalanarak görüntüyü yumuşatmaktadır. Tuğla dokunun mukarnas formuyla böylesine rasyonel birleşimi, daha sonraki dönem-

lerde bir süs mimarisine dönüşerek arki-tektonik etkisini kaybeder. Aynı yapının Batı eyvanı daha geç bir dönemde Safevîler tarafından bezenmiş (1112/1700-1701), renkli çinilerle olabildiğince zenginleştirilmiştir. 12 metreyi bulan duvar boyutlarıyla dörtgen planlı alt yapı yukarıya doğru çıkarken katmanlar halinde daraltılır. Arap ülkelerinde ve Anadolu'da tercih edilen bu uygulama mihrap kavsaralarının büyütmüş bir modeli gibi durmakta, renkli fakat basık bir iç mekân atmosferi oluşturmaktadır.

Mukarnasın dış yüzeylerdeki uygulaması en etkili görünüşleriyle minare şerefelerinin çıkmalarında görülmektedir. Bu konuda bir kule şeklinde yükseltilmiş gövdenin en uygun yerinde yapılan genişletme işlemi mukarnasla sağlanır. Küçük ve birbiriyle bağlantılı olarak yükselen prizmatik parçalar konsol işlevi görmekte, her katmanda biraz daha taşınan mukarnas dizileri şerefe altında gerçek bir tabaka oluşturmaktadır. İsfahan'ın Gülbahar bölgesindeki Hâce Alem Minaresi bu tür uygulamanın en iyi örneklerinden biriydi. 1934'te yıkılan minare XIV. yüzyılın sonu veya XV. yüzyılın başına tarihlenmekteydi. Bir İlhanlı eseri olan minarenin şerefe kesiminde mozaik çinilerle ustaca dolgulanmış yüzeyler ışık-gölge ve renk etkilerini topluca veriyordu. Bir yıldız kesitine dönüşen gövdenin üst kısmı dairesel planlı şerefe platformuna bağlanırken prizmatik kırılmaları taşıyan bir mukarnas sistemi tuğla-çini beraberliğinin bütün avantajlarını da üstünde taşıdığından etkili bir görsel anıt niteliğindedir.

Konya Karatay Medresesi'ndeki mukarnas tasarımı

Selçuklu ve Osmanlı yönetim sürecinde Anadolu'daki İslâm mimarisi yeni bir üslûp kazanarak yoluna devam ederken mimarideki önemli dönüşümlerden biri malzemede olmuştur. Bir başka deyişle tuğladan taşa geçerken bazı mimari unsurlar bu değişime uymuş, yeni ortaya çıkan formlar mukarnas uygulamalarını da etkilemiştir. İç mekânda mukarnas, tromptaki yerini pandantifin eğrisel yüzeyine terkederken mihrap kavsarasında tuğla veya taş malzemede yerini korumuş, hatta XIII. yüzyıl Selçuklu camilerinde çinili mukarnas bir süre daha kullanılmıştır. Buna karşılık dış yüzeylerde dekorasyonun yoğunlaştığı taçkapılar, mukarnasın gelişerek çeşitlendiği mimari unsurlar şeklinde dikkati çekmeye devam etmiştir.

Selçuklu başşehri Konya'da dönemin ünlü kurumlarından biri olan Karatay Medresesi'nin (649/1251) taçkapsı pek çok bakımdan taş işçiliğinin tipik göstergelerini sergiler. Mimarı bilinmemekle birlikte Şam'lı bir ustanın (Muhammed b. Havlân ed-Dımaşki) adı üzerinde durulmaktadır. İki renkli mermer malzeme, düğümler, geçmeler yanında düz atkılı girişin üstündeki mukarnaslı kavsara XIII. yüzyıl ortalarında ulaşılmış olgun bir taş işçiliğini yansıtır. Sivri kemerin içinde katmanlar halinde daralarak yükselen petek sıraları gölgelenen girinti içinde yeterince hareketli bir doku oluşturmakta, yaprak motifleriyle detaylandırılan küçük hücreler taçkapı genelindeki etkiye katılmaktadır.

XV. yüzyıldan sonra mukarnasın gidecek sarkit formlarına doğru çeşitlemeler yaptığı, püskül ya da damlalar (sarkıklar) halinde zenginleştiği görülür. Ancak hangi çeşitleme olursa olsun mukarnasta ilke, tepede daralan içbükey dönüşlü kavsara yüzeyinin tabandaki dikdörtgen kesitli planla buluşmasını sağlamak, yatayla düşeyi kavşılı bir yüzeyle bağlamaktır.

BİBLİYOGRAFYA :

Lane, *Lexicon*, VII, 2519; Steingass, *Dictionary*, s. 1293; *Webster's Third*, s. 508; Mevlût Sarı, *el-Mevârid: Arapça-Türkçe Lûgat*, İstanbul 1982, s. 1223; *Redhause Yeni Türkçe-İngilizce Sözlük*, İstanbul 1984, s. 795; J. Rosenthal, *L'origine des stalactites de l'architecture orientale*, Paris 1938; a.m.f., *Pendentifs: Trompenin Stalaktiten*, Leipzig 1912; a.m.f., *Pendentifs: Trompes et stalactites dans l'architecture orientale*, Paris 1928; Celal Esad Arseven, *Les arts décoratifs turcs*, İstanbul, ts. (Millî Eğitim Basımevi), s. 102-112; Fatin Uluengin, "Stalaktit Planlarının Hennesesi", *Milletlerarası Birinci Türk Sanatları Kongresi (Ankara 19-24 Ekim 1959)*, *Kongreye Sunulan Tebliğler*, Ankara 1962, s. 380-382; A. Petersen, *Dictionary of Islamic Architecture*, London 1966, s. 206-208; L. Golvin, *Essai sur l'architecture religieuse musulmane*, Pa-

MUKARNAS

ris 1970, I, 154-159; U. Harb, *Il-Chanidische Stalaktitengewölbe: Beiträge zu Entwurf, Form und Bautechnik* (doktora tezi, 1974), Universität Wien; a.mlf., *Islamische Stalaktitengewölbe*, Berlin 1978; Ayla Ödekan, *Osmanlı Öncesi Anadolu Türk Mimarisinde Mukarnaslı Portal Örtüleri* (doktora tezi, 1977), İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi; a.mlf., *Erken Dönem Osmanlı Mukarnaslı Kapı Nişi Örtüleri* (doçentlik tezi, 1981), İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi; a.mlf., "Mukarnas Ögesinde Bezemesel Çeşitlilik", *Prof. H. Kemali Söylemezoglu'na*, İstanbul 1982, s. 87-96; a.mlf., "Mukarnas Onarım İle İlgili Gözlemler", *Rölöve ve Restorasyon Dergisi*, sy. 4, Ankara 1982, s. 65-70; a.mlf., "Some Observations on Mukarnas Decoration of the Portal Coverings of the Sinan Period", *II. Uluslararası Türk ve İslam Bilim ve Teknoloji Tarihi Kongresi*, İstanbul 1986, II, 115-124; K. A. C. Creswell, *The Muslim Architecture of Egypt*, New York 1978, I, 251-253; Selçuk Mülâyim, "Tarih Kitabeli Bir Mukarnas Başlık", *Aslanapa Armağanı*, İstanbul 1996, s. 151-162; Halil İbrahim Kunt, *Konya Selçuklu Portallerinde Geometrik ve Mukarnas Tezyinat* (yüksek lisans tezi, 1998), SÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü; E. Pauty, "Contribution a l'étude des stalactites", *BIFAQ*, XXIX (1929), s. 129-153; L. Hauteceour, "De la trompe aux mukarnas", *Gazette des beaux arts*, VI, Paris 1931, s. 27-51; R. P. Spiers, "Haney Comb (Stalactite) Vaulting", *Architecture East and West*, sy. 13-14, London 1965, s. 44-56; Yılmaz Önge, "Anadolu Mimari Sanatında Ahşap Stalaktit Sütun Başlıkları", *Önasya*, IV/37, Ankara 1968, s. 6-9; C. Williams, "The Mosque of al-Aqmar", *Muqarnas*, I, Leiden 1983, s. 37-52; Yasser Tabbaa, "The Muqarnas Dome: Its Origin and Meaning", a.e., III (1985), s. 61-74; M. J. Bloom, "The Introduction of the Muqarnas into Egypt", a.e., V (1988), s. 21-28; E. Diez - Oktay Aslanapa, "Mukarnas", *İA*, VIII, 564-567; A. Fernandez-Puertas, "Muqarnas", *EP* (İng.), VII, 500-501; Doris Behrens-Abouseif, "Muqarnas", a.e., VII, 501-506; "Karnas", *SA*, II, 963-966.

SELÇUK MÜLÂYİM

MUKARREBİN

(المقرين)

Meleklerden ve insanlardan Allah'a yakın kılınanlar anlamında bir Kur'an terimi.

Sözlükte "yakın olmak, yaklaşmak" mânasındaki **kurb** kökünün tef'îl kalıbından türeyen **mukarrebîn** kelimesi çoğul şeklinde bir sıfattır. İsim olarak da kullanılan kurb sadece fiziksel yakınlık için değil kişinin bir başkasının yanındaki itibar ve değerinin yüksekliğini de ifade eder. Râgıb el-İsfahânî kurbün Kur'an'da mekân, zaman, nesep, itibar, himaye ve kudret konusunda geçtiğini belirtmiş, bunlara âyetlerden örnekler vermiştir. Bu örneklerin incelenmesinden son üç kullanımın doğrudan veya dolaylı olarak Allah'la ilgili olduğu anlaşılmaktadır (*el-Müfredât*, "kurb" md.).

Mukarrebîn sekiz âyette yer almakta, bunların ikisinde insanlar arasındaki yakınlığı ifade etmektedir (el-A'râf 7/114; eş-Şuarâ 26/42). Diğer âyetlerde ise meleklerden veya insanlardan mukarreb olanlar konu edinilir. Bu çerçevede mukarrebîn meleklerinin cânü gönülden Allah'a kullukta buldukları (en-Nisâ 4/172) ve illiyine şahit oldukları (el-Mutaffifîn 83/21) beyan edilmektedir. Öte yandan kıyamet günü "ashâbü'l-meymene", "ashâbü'l-meş'eme" ve "sâbikûn" şeklinde sınıflandırılan üç grup içinde en yüksek derecede bulunan sâbikûnun mukarrebîn oldukları, onların naîm cennetinde bulunacakları (el-Vâkıa 56/10-12; krş. *DİA*, I, 391) ve kendilerine has bir çeşmeden (tesnîm) içecekleri (el-Mutaffifîn 83/28) açıklanır; bu mertebeye ulaşan kişinin rahatlık, güzel rızık ve nimetlerle donatılmış olacağı belirtilir (el-Vâkıa 56/88-89). Kur'an'da ayrıca Hz. İsrâ'nın Allah katındaki değerinin büyüklüğüne onun mukarrebîn arasında yer aldığı vurgulanarak dikkat çekilir (Âl-i İmrân 3/45).

Kur'an-ı Kerim'de kurb kökünden türeyen başka kelimelerle kulan Allah'a, O'nun da kula yakınlığına temas eden âyetler vardır. Cenâb-ı Hak, Hz. Mûsâ'yı kendisiyle gizli konuşulan kimse (neciy) gibi (M. Tâhîr İbn Âşûr, XVI, 55) mânevî yakınlığa erdirdiğini beyan etmiş (Meryem 19/51-52), son peygambere de, "Bana secde et ve yaklaş" emrini vermiştir (el-Alak 96/19). Kur'an'da Allah'ın kullarına olan yakınlığı bazı âyetlerde dua, tövbe ve bağışlanma dileklerine olumlu cevap verme bağlamında zikredilmiş, bazılarında ise yardım ve rahmetinin yakınlığı şeklinde belirtilmiştir (M. F. Abdülbâki, *el-Mu'cem*, "kurb" md.). Hadislerde gece ibadeti (Tirmizî, "Da'avât", 101) ve fakirlerin sevilmesi (Tirmizî, "Zühd", 37), müminin mukarrebîn mertebesine yükselmesine vesile olacak davranışlar arasında zikredilmiştir. Özellikle namazda okunan Kur'an'la Allah'a yakınlık elde edildiği bildirilmiş (Tirmizî, "Fezâ'ilü'l-Kur'ân", 17) ve namazda en yakın halin secde âni olduğu (*Müsned*, II, 421; Müslim, "Şalât", 215) ifade edilmiştir. Kişinin Allah'a yönelişi arttıkça Allah'ın da ona icâbetinin artacağı (Buhârî, "Tevhîd", 50; Müslim, "Zikir ve'd-dû'a", 20-22), ilâhî kurbün gecenin son yarısında daha fazla tecelli ettiği (Nesâî, "Mevâkîit", 35) haber verilmiştir. Hz. Peygamber'in mukarrebînle beraber olmak için gece dua ettiği de nakledilmektedir (Tirmizî, "Da'avât", 30).

Herhangi bir varlıkla yaratıcı arasında fiziksel yakınlıktan bahsetmek mümkün

olmadığına göre Allah ile yarattıkları arasındaki yakınlıktan mânevî değerini kasdedildiği açıktır. Mukarrebîn makamındaki meleklerin arşı taşıyan ve onun etrafında bulunan Cebrâil, İsrâfîl, Mikâil ve Azrâil gibi büyük meleklerden ibaret olduğu, onların insanlardan üstün bir konumda bulunduğu kabul edilmektedir (Zemahşerî, II, 184-185; Fahrreddin er-Râzî, XI, 93-94). Müminlerden öne geçenlerin mukarrebîn şeklinde adlandırılması kurtuluşu eren insanların âhirette tek bir statüde bulunmadığını göstermektedir. İslâm âlimleri, mukarrebîn makamına ulaşanların kimler olduğu konusunda çeşitli açıklamalar yapmışlardır. Kelimenin anlam alanını daraltarak mukarrebîn Allah'a ve resulüne imanda öne geçenler veya ilk muhacirler ya da kiblenin değiştirilmesinden önce iman edip iki kibleye yönelik namaz kılanlar şeklinde anlayanların yanı sıra bütün hayatı boyunca hayırlı işler yapanlar, ilmi hevâsına galip gelenler, dünyada hayra koşmada önde olanlar, nefsin isteklerini terkedip fazilet ve takvâda ümmetin seçkinleri konumunda bulunanlar gibi geniş yorum yapanlar da vardır. Bunlardan sonuncusunun nasların ruhuna daha uygun düştüğünü söylemek mümkündür. Çünkü vahiy ilk müslümanların özel konumlarına, onların sâbikûnun ilkleri olduğuna (et-Tevbe 9/100), kendi aralarında da farklı dereceleri bulunduğu (el-Hadîd 57/10) dikkat çekmekle birlikte hiçbir sınırlama getirmeksizin insanı Allah'a yakınlaştıran şeyin mal ve evlât zenginliği değil iman ve sâlih amel olduğunu vurgulamakta (Sebe' 34/37), Allah'a ve âhiret gününe iman edenlerin, O'na yakın kılınma ümidiyle infakata bulduklarını zikretmekte (et-Tevbe 9/99), müminlerin, hicret edenlerin, Allah yolunda malları ve canlarıyla savaşılanın Allah katında büyük dereceleri olduğunu beyan etmektedir (et-Tevbe 9/20-21). Diğer taraftan Allah'a ve resulüne itaat edenlerin peygamberler, siddikler, şehidler ve sâlihlerle beraber olacağını müjdelemektedir ki bu âyet de bir anlamda mukarrebîn kimler olabileceğini de göstermektedir (en-Nisâ 4/69).

Tasavvuf literatüründe mânevî makamlardan biri olarak kabul edilen mukarrebîn üzerinde özellikle durulmuş, kişinin bu dereceye nasıl ulaşacağı açıklanmaya çalışılmıştır (bk. **KURB**). Takrîb (yakın kılınma), kulların fazilet ve takvâ sahibi bir hayat geçirmelerinin karşılığı olarak verilmele birlikte aslında Allah'ın kuluna büyük bir lutuf ve ikramı olup yaratıkların rableri ka-